

Lakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä laiksi kielilain muuttamisesta

Eduskunta on 25 päivänä lokakuuta 1994 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 233.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina vanhempi hallitussihteeri Christer Lundström ja lainsäädäntöneuvos Martti Simola oikeusministeriöstä, teollisuusneuvos Ritva Hainari kauppa- ja teollisuusministeriöstä, toimistopäällikkö Hannu Pennanen liikenneministeriöstä, hallintojohtaja Juhani Kopperi Valtionrautateiltä, päälakimies Pekka Leskinen Suomen PT Oy:stä, pääsihteeri Christian Brandt Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä sekä lakiasiainpäällikkö Kari Prättälä Suomen Kuntaliitosta.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan kielilakia täydennettäväksi valtion liikelaitoksia ja yhtiöitä koskevilla säännöksillä. Ehdotuksen mukaan sellaisen liikelaitoksen tai yhtiön, jossa valtiolla tai yhdellä tai useammalla kunnalla on määräysvalta, on palveltava yleisöä ja tiedotettava yleisölle suomeksi ja ruotsiksi. Liikelaitosten lisäksi säännös koskee palvelua tuottavaa yhtiötä, mutta ei tavaraa tuottavaa yhtiötä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Eräät valiokunnassa kuullut asiantuntijat ovat pitäneet kielilakiin ehdotettua uutta pykälää liian laajana. Säännöksen on arvioitu tuovan

yhtiöille liian suuria tai kohtuuttomia velvoitteita. On myös nähty, että uuden säännöksen myötä kielilain soveltaminen laajenisi eräisiin sellaisiin yhtiöihin, jotka eivät tähän saakka ole kuuluneet kielilain piiriin.

Esitettyjen huomautusten johdosta valiokunta toteaa seuraavaa:

Kielilain 3 §:n mukaan Suomen kansalaisella on oikeus omassa asiassa tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää omaa kieltään, suomea tai ruotsia. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että sopimus Pohjoismaiden kansalaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään muussa Pohjoismaassa (SopS 11/87) ei tunne alueellisia rajoituksia. Sopimuksen 2 artiklan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat vaikuttamaan siihen, että sopimusvaltioiden kansalainen tarvittaessa voi käyttää omaa kieltään, tanskaa, islantia, norjaa, ruotsia tai suomea, asioidessaan muun sopimusvaltion viranomaisissa ja muissa toimielimissä.

Ehdotettu uusi säännös on yleissäännös, jolla pyritään turvaamaan kielelliset peruspalvelut siirrettäessä eri toimintoja liikelaitoksiin ja säännöksessä mainittuihin yhtiöihin. Mikäli erityislakiin sisältyy nimenomainen kielisäännös, se yleisten laintulkintaperiaatteiden mukaan syrjäyttää kielilain yleissäännöksen.

Hallituksen esityksen ensisijainen tarkoitus on estää organisaationmuutosten myötä tapahtuva kielilain 3 §:n soveltamisalan kaventuminen. Jotta uutta säännöstä ei tulkittaisi vastoin sen tarkoitusta liian laajana, valiokunta ehdottaa 17 b §:n täydentämistä suhteellisuusperiaatteen ilmaisevalla lauseella. Tällöin säännösehdoitukseen sisältyy myös hallitusmuodon 14 §:stä ilmevä periaate turvata kaikkien kansalaisten, niin suomen- kuin ruotsinkielisten, yhteiskunnalliset peruspalvelut.

Valiokunnan ehdottamalla lisäyksellä korostetaan soveltamisessa noudatettavaa suhteellisuutta. Suhteellisuus toimii kahdessa merkityksessä. Toisaalta on otettava huomioon, miten merkittävästä toiminnasta kansalaisen näkökulmasta katsottuna on kysymys. Vaatimus säännöksen soveltamisesta korostuu silloin, kun toi-

minnan merkitys kansalaisen näkökulmasta katsottuna kasvaa, ja päinvastoin. Toisaalta on arvioitava, mitä kohtuudella voidaan vaatia yhtiöltä. Jos kysyntä on hyvin vähäinen, yhtiöltä ei voida vaatia jatkuvaa valmiutta täydellisesti palvelella molemmilla kansalliskielillä. Kielipalveluista voidaan tietyissä tilanteissa huolehtia esimerkiksi asianmukaisilla opastintauluilla.

Harkittaessa kielipalvelun tarpeellisuutta on kiinnitettävä huomiota palvelun yleiseen saataavuuteen sekä siihen, onko kyseessä yhteiskunnallisesti merkittävä peruspalvelu vai ei.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

kielilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 1 päivänä kesäkuuta 1922 annettuun kielilakiin (148/22) uusi 17 b § seuraavasti:

17 b §

Valtion liikelaitoksen ja palveluja tuottavan yhtiön, jossa valtiolla taikka yhdellä tai useammalla kaksikielisellä kunnalla taikka erikielisillä kunnilla on määräämisvalta, on palveltava yleisöä ja tiedotettava yleisölle suomeksi ja ruotsiksi, *jollei se ole tarpeetonta tai yhtiön kannalta kokonaisuudessaan arvioituna kohtuutonta.*

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 3 päivänä helmikuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax, varapuheenjohtaja Halonen ja jäsenet Aittoniemi,

Hassi, Häkämies, Komi, Korteniemi, Luhtanen, Mäkelä, Piha, Polvi, Rossi, Savela, Seivästö, Suhola ja Tykkyläinen.

Vastalause

Kielilain muutos merkitsee käytännössä sitä, että esimerkiksi Korpi-Kainuussa liikennöivän Pohjolan liikenteen kuljettaja tai rahastaja on tarvittaessa velvollinen palvelemaan matkustajia sekä suomen että ruotsin kielellä. Se merkitsee myös kohtuuttomuutta aloilla, joilla toimii sekä valtion määräämisvallassa olevia että yksityisiä yhtiöitä. Valtion määräämisvallassa olevalla yhtiöllä on kielipalveluvaatimus, yksityisillä ei. Hallituksen esitykseen lisätty kohtuullistamisaininta tekee asian vain entistä sekavammaksi ja tulkinnanvaraiseksi. Sen vuoksi ehdotamme pykälän muuttamista niin, että se koskee vain kaksikielisiä ja ruotsinkielisiä kuntia.

Mikäli pykälää ei hyväksytä esittämässämme muodossa, laki tulee hylätä.

Ehdotamme,

että lakiehdotuksen 17 b § hyväksyttäisiin seuraavan sisältöisenä:

17 b §

Valtion liikelaitoksen ja palveluja tuottavan yhtiön, jossa valtiolla taikka yhdellä tai useammalla kaksikielisellä kunnalla taikka erikielisillä kunnilla on määräämisvalta, on palveltava *kaksikielisissä ja ruotsinkielisissä kunnissa* yleisöä ja tiedotettava yleisölle suomeksi ja ruotsiksi *(poist.)*

Helsingissä 3 päivänä helmikuuta 1995

Sulo Aittoniemi

Markku Rossi